

Número 181
setembre-desembre
2016

el butlletí

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DEL BAGES

EDITORIAL
ARTICLES
ENTREVISTA

FOTOS D'ACTIVITATS
ACTIVITATS

el butlletí

Edició

AMICS DE L'ART ROMÀNIC
DEL BAGES
Carrer Sabateria, 3 i 5 (Els Carlins)
08241 Manresa
Apartat de correus núm. 9
Correu-e: aarb@aarb.cat
Web: <http://www.aarb.cat/>

Coordinació

Joan Badia

Disseny i composició

Anna Martí

Imatge de portada

Monestir romànic de Sant Joan
Les Fonts - Francesc Gasol

Consell Assessor

Joan Badia
Margaret Coll
Gene Costa
Antoni Figuera
Francesc Gasol
Josep Llobet

Correcció

Maria Alba Badia Guitart

Impressió

Remsa

Dipòsit legal

B-3551984

Tiratge

250 exemplars

EDITORIAL

Hem iniciat aquest any 2017 conscients que estem en una bona línia de treball i de resultats, però sabem també, que no podem relaxar-nos. Equivocar-se és humà, ja ho sabem, no obstant, ens agradaria assegurar-nos que el gruix dels nostres socis avalen aquestes propostes d'activitats que us anem fent. Aquest és el motiu que fa que una assemblea de socis concurreguda sigui el millor termòmetre per saber amb exactitud, quins han estat els nostres encerts i errades, alhora que és també una bona ocasió per recollir propostes de futures activitats.

Mentrestant hem procurat omplir l'espai de temps entre gener i juny, amb activitats diverses que van des de les conferències fins les sortides. Les conferències, fins fa poc, conegudes com a "Tardes als Carlins", tindran lloc a la sala d'actes del Casino. L'explicació és molt senzilla: es tracta d'un lloc prou còmode d'anar-hi, sobretot ara als mesos de tardor i hivern quan es fa fosc aviat. No descartem, no obstant, tornar a fer-ne als Carlins més endavant. Pel que fa a les sortides, procurarem que siguin enriquidores. Però, tant per les conferències com per les sortides, continuarem amb el nostre propòsit de fer, de tant en tant, alguna d'aquestes activitats coordinadament amb altres entitats o institucions. L'objectiu és sumar.

Estem acabant de perfilar Música i Romànic; alhora també, posant fil a l'agulla al Curs de Romànic on ens estrenarem en un nou espai; també hem començat a embastar el Viatge d'Estiu; fins i tot, de cara a la tardor que ve, ja sorgeixen idees per al pròxim Curs de Cultura Medieval. Però hem d'anar pas a pas a l'hora de materialitzar aquests projectes. Amb la vostra participació serà possible.

Feliç 2017 !

Ens hem de remuntar al tractadista romà Vitruvi, que explica dins d'*Els deu llibres d'arquitectura* el procés de la pintura al fresc i l'obtenció de la calç. Els romans ja utilitzaven les pintures al fresc a les parets de les domus, com a revestiment de qualitat i noblesa dels murs; si bé l'estètica de la pintura de l'edat mitjana deriva de la romana, el significat dels temes és nou en inserir-los en la visió cristiana.

Honori d'Autun, teòleg del segle XI, ens parla de la triple finalitat d'aquestes pintures: per embellir la casa de Déu, per recordar la vida dels sants i, finalment, per delectar els incultes. Atès que "la pintura és la literatura dels llocs", tenia una funció adoctrinadora.

Es tracta d'una pintura majoritàriament simbòlica amb un ric imaginari transformat amb un univers de colors envoltats de sants, al·legories, bèsties, sanefes i inscripcions que s'adapta a la sensibilitat del seu temps.

Els missatges estan codificats i, es repetien a cada temple una vegada i una altra. No es demanava que els artistes fossin creatius, es demanava que fossin útils a l'hora de transmetre el missatge religiós. Copiar no era pas delictiu, ans al contrari: l'originalitat era pecat d'orgull. Per això els símbols, les escenes, el traç enèrgic i els colors s'estenen i es reproduïen en el romànic amb unes estètiques molt similars a totes les esglésies de les valls pirinenques. Es diu que l'artista que es desplaçava per les esglésies on el comitent el contractava anava amb unes cartolines on figurava l'esbós del que volia pintar; era com un mostrari del seu repertori figuratiu: els plecs de la roba, les posicions i els gestos dels sants. Els colors també figuraven segons un codi simbòlic, on per exemple el blau, que era un pigment costós, es reservava als elements més sagrats, com les túniques de la verge. Son colors vius i lluminosos, disposats de manera que es produeix el màxim contrast. Malgrat l'ambient de penombra de les esglésies, els colors provocaven que els fidels

en traspasar les portes del temple, quedessin bocabadats i impactats pel mostrari d'escenes acolorides amb força, i es transportaven cap a una experiència contemplativa.

La tècnica de la pintura al fresc

La tècnica que es basa la pintura al fresc és l'aplicació dels pigments dels diferents colors sobre una base de calç humida, en la qual es produeix una reacció química. Aquesta reacció s'anomena **carbonatació**,

i es produeix quan els pigments entren en contacte amb l'aire, es fixen al mur i passen a formar-ne part en forma de carbonat càlcic.

El procés de preparació de la base consta de diferents capes:

La primera es denomina *remolinat*, consisteix a aplicar una capa de morter de calç (calç, sorra de riu i aigua). Després de tres dies s'aplica una segona capa de morter (calç, sorra fina de riu i aigua), que té la finalitat de deixar ben plana la superfície que s'ha de pintar. Aquesta segona capa s'anomena *allisat*. És freqüent que s'hi realitzi una tercera i última capa, *lliscat*, composta només de calç perquè la superfície quedi de color blanc.

Les dues últimes capes solament s'aplicaran quan el pintor tingui previst pintar en una jornada laboral. Això es degut que el suport per rebre els pigments ha d'estar humit i això es produeix a les 24 hores següents de l'aplicació de l'*allisat* i el *lliscat*. L'aglutinant de la pintura és la calç que es troba al mur. Llavors es produeix la carbonatació que hem explicat anteriorment, i és el fenomen químic que fixa la pintura d'una manera permanent al mur.

Si el mur és massa eixut, llavors la pintura resultant serà de mala qualitat, i amb el temps desapareixerà.

Quan el mur està humit i abans de començar a pintar, el pintor marcarà amb un punxó la silueta del que es vol pintar a la jornada de tre-

Pantocràtor de Sant Climent de Taüll. Pintura realitzada amb la tècnica del fresc, realitzada abans del 1123. L'original es conserva al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

ball, així s'ha observat als frescos de l'església de Sant Climent de Taüll, que es troben al MNAC.

L'arrencament de les pintures al fresc o "strappo"

La tècnica que s'utilitzava en l'arrencament de les pintures romàniques es denomina "strappo", que vol dir arrencament en italià. La varen portar uns tècnics italians a començament del segle XX, molt gelosos de la seva mestria.

Consistia a col·locar sobre les pintures unes teles de cotó prèviament impregnades de cola de conill, que és molt soluble en aigua calenta. Llavors la cola, en refredar-se, té la propietat de contraure's, cosa que provoca que arrenqui les pintures al mateix temps que es pica amb escarpa i martell en la part posterior.

Posteriorment aquestes pintures s'enrotllaven i es podien transportar fàcilment. Per fixar les pintures al suport definitiu es realitzava el procés invers. S'enganxaven teles de cotó a la part posterior amb una cola no soluble a l'aigua

calenta (que era el dissolvent de la cola de conill utilitzada en els draps de l'arrencament). Aquesta cola tenia com a component principal el caseïnat de calç, el qual s'obtenia de la caseïna de la llet de vaca descremada barrejada amb calç, que la feia molt dura i resistent a l'escalfor. Finalment amb aigua calenta es podien treure els draps originals enganxats amb cola de conill.

Les pintures amb el suport de les teles de cotó i cola de caseïnat de calç en la part posterior, s'enganxaven en el suport definitiu que era de guix amb una mescla de farina de blat, aigua i formol.

VV.AA. L'ofici de pintar a l'època romànica. Barcelona. Editorial Blume (Col·lecció Els camins de l'Art a Catalunya;) pàg. 57.

La pintura al tremp d'ou

El rovell de l'ou és a la pintura sobre fusta el que la calç és al fresc; és a dir, és l'aglutinant que transporta els pigments minerals i els cohesiona.

El procés de mescla consisteix a separar la clara del rovell, que està compost per una part de líquid greixós (proteïna) i aigua. Llavors s'extreu el tel que l'envolta i es barreja amb els pigments que han estat humitejats prèviament, en la proporció que es consideri adequada.

Quan s'aplica sobre el suport de fusta, l'aigua s'evapora i el pigment es fixa d'una manera

Frontal Durro. Pintura al tremp d'ou. Frontal d'altar dels sants Quirze i Julita de Durro. Artista anònim del segle XII. Es conserva al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

permanent en una capa molt fina sense que el color del rovell interfereixi amb el del pigment escollit o barreja de pigments. La pintura al tremp d'ou va deixar de ser utilitzada quan es va utilitzar la pintura a l'oli.

En la pintura al tremp d'ou té molta importància la preparació del suport, ja que s'utilitzaven fustes que en unir-les quedaven unes juntes que s'havien de tapar mitjançant teles o bé pergami. Després es preparava una base feta amb cola de conill i guix. Sobre el suport prèviament polit s'aplicava una barreja dels dos components a una temperatura bastant alta, ja que havien de penetrar dins la fusta i així dissimular les irregularitats que pogués tenir la fusta.

Posteriorment quan s'assecava es donava una altra capa en sentit transversal a la primera, i així successivament fins a vuit capes. En cada capa una vegada seca s'hi polia i s'hi rebaixaven els grumolls amb paper de vidre, així s'obtenia el gruix desitjat i una superfície completament blanca a la qual ja es podia fer el dibuix corresponent i pintar-hi a sobre el disseny previ.

Les mostres d'aquest pintat les podem observar en els frontals o bé laterals d'altars, baldaquins i en les figures de fusta que han arribat fins als nostres temps.

Els pigments de la natura

Núm. 1. El negre s'obté del carbó mineral i actua com a delimitador de les formes, perfila els personatges i el paisatge.

Núm. 2. El blanc s'obté del caolí, dona vivesa i lluentor a les figures i serveix per crear relleu.

Núm. 3. L'ocre o marró es treu de la limonita i goethita. És un pigment fàcil de triturar.

Núm. 4. El siena i el vermell terrós, provenen de l'hematites.

Núm. 5. El groc en la pintura al tremp s'obtenia de l'orpiment, que és una barreja de sulfur d'arsènic extremadament tòxic i sofre.

Núm. 6. El blau s'obtenia tradicionalment del lapislàtuli, que era un mineral procedent del Afganistan. S'utilitzava només per acolorir elements molt importants.

Núm. 7. En el cas de les pintures de Taüll recentment s'ha demostrat científicament que el color blau prové de l'aerinita, que és un mineral de ferro, alumini i calci molt abundant a la serralada pirinenca.

Núm. 8. El verd s'obtenia de barrejar l'aerinita i un mineral groc-ocre com la goetita. També s'anomenava terra verda.

Núm. 9. El verd també s'obtenia del cinabri o el verd de malaquita, que és un mineral que venia de fora.

Des dels anys noranta, la Festa Major de Manresa incorpora en el seu programa, les visites a la Manresa Desconeguda. És una activitat exitosa des del primer dia pel gran interès que ha despertat entre el públic, i aquest motiu que explica l'elevat número d'assistents a gairebé totes les visites guiades. Visites que es fan en llocs poc coneguts, ja sigui perquè passen desapercebuts i no ens hi fixem, o bé, perquè ja els tenim molt presents però som conscients que no els coneixem prou.

VISITES A LA MANRESA DESCONEGUDA - FESTA MAJOR DE MANRESA 2016

Francesc Gasol

L'aportació de les entitats i institucions és important, i en aquest sentit, Amics de l'Art Romànic del Bages hem tingut sovint la satisfacció de participar-hi. Hi ha hagut edicions que no hi hem estat presents, però en els seus inicis i en aquests últims anys, sí. No només hi aportem els nostres coneixements de caràcter històric o artístic, sinó també, és bo per a la nostra entitat manresana tenir presència en la vida cultural de la ciutat. Altres entitats o institucions que hi han participat, a més dels Amics de l'Art Romànic del Bages -, han estat l'Associació Memòria i Història de Manresa, Museu Comarcal de Manresa, Oficina de Turisme, Arxiu Comarcal del Bages, Associació per al Museu Comarcal del Bages, Centre d'Estudis del Bages, Manresana de serveis amb bicicleta, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya-Delegació del Bages-Berguedà, Institut Lluís de Peguera, AMPA Lluís de Peguera, Comissió Any Josep M. Planes, Agrupació Cultural del Bages, Pere Santamaría arquitecte i Construccions Duocastella, a més d'un bon grapat de voluntaris culturals. Cal esmentar, però, el suport i les facilitats donades de l'Ajuntament de Manresa i la seva Regidoria de Cultura.

A l'edició de l'any 2016, les visites es realitzaren entre el 22 i 25 d'agost. Seguint l'ordre cronològic, el primer dia s'anomenava "De l'església de Sant Ignasi al convent de Sant Do-

mènec: patrimoni destruït"; seguidament va venir "L'Institut Lluís de Peguera", posteriorment "L'oci nocturn a la Manresa de principis del segle XX, de la mà de Josep Maria Planes", i el darrer dia, "La Casa Fàbregas: un edifici històric a la Plaça Major". La nostra entitat participà en l'activitat del primer dia, és a dir, el del patrimoni desaparegut l'any 1936. El punt d'inici va ser el Museu Comarcal com a lloc de recepció dels visi-

tants abans d'iniciar l'itinerari. En aquest punt es parlà de les restes de columnes i capitells salvats, així dels retaules que també esquivaren la destrucció. Tot seguit, s'esmentà l'església de Sant Ignasi, temple que ocupava el solar de la ja inexistent Sala Ciutat. Posteriorment, cap a la Seu, que sortosament es va salvar, però va anar de poc, sort de l'agulla piramidal del campanar que serví per guanyar temps. La ruta

continuava cap a la plaça de la Reforma on es va mostrar un magatzem que hi té l'Ajuntament, on s'hi guarden elements salvats de la pèrdua de patrimoni que Manresa patia en aquells moments. Les visites a les Caputxines, la desapareguda església de Sant Miquel i, finalment, Sant Domènec, completaren el recor-

regut.

La Manresa Desconeguda té com a principal objectiu donar a conèixer el llegat històric, artístic i sentimental de la ciutat perquè les properes generacions en puguin gaudir.

Us fem saber que els passats 22 i 23 d'octubre, va tenir lloc l'acte d'inauguració d'aquest projecte, el qual ens plau ajudar a difondre, des de la nostra entitat.

Castra Ad Aurum és el campament al costat del "lloc d'Or", és a dir, al costat de Santpedor (Sant Pere d'Or) a la comarca del Bages, província de Barcelona.

Enguany s'ha configurat com una trobada de recreació medieval multièpoca en terreny rústic i oberta al públic amb activitats complementàries participatives pels visitants: música, demostració d'oficis, projectes d'arqueologia experimental i una taverna gastronòmica medieval.

La intenció és que es vagi consolidant, repetint-la any rere any, i que s'especialitzi principalment amb la recreació del s. XI. Això s'aconseguirà amb un major nombre de grups recreacionistes, obrint la participació també a grups de diferents països.

"La Fundació té per objecte, amb caràcter general, contribuir al desenvolupament cultural de la societat a partir de la recerca, estudi i divulgació de la història de l'època medieval, especialment a la Catalunya Central i contribuir a la promoció del territori ampliant l'oferta cultural."

El lloc del Castra ad Aurum és a la finca El Plaia, de Santpedor. Aquest terreny és privat

POBLAT MEDIEVAL DE SANTPEDOR - EL PLAIA

i té un acord de contracte de lloguer amb la Fundació Bages Medieval, ja que és on es preveu construir un poblat medieval del s. XI com a equipament de turisme cultural en un futur proper.

Santpedor és un municipi de la Catalunya Central, amb bones comunicacions i un patrimoni medieval molt ric. La finca del Plaia té unes 6 hectàrees i es troba en un entorn rural fantàstic i alhora a una proximitat immediata al municipi. Es disposa de possibles zones d'aparcament i de camps a diferents nivells per poder dividir les activitats temàticament. L'activitat d'aquest 2016 s'ha concentrat en una hectàrea.

L'iniciativa del Castra Ad Aurum sorgeix des de la Fundació Bages Medieval, impulsora del projecte del Poblat Medieval del Plaia, un museu d'història viva a l'aire lliure que s'emmarca al s.XI català i que ha de fer-se al mateix terreny on s'ha realitzat l'activitat.

La Diputació de Barcelona, des de l'àrea de Desenvolupament Econòmic Local, i a partir de la reunió realitzada al mes de març amb el diputat de Turisme Miquel Forns, esdevé col·laboradora primordial. En aquest moment, l'Ajuntament de Santpedor passa de ser col·laborador a coorganitzador de l'acte.

A més a més hem rebut subvencions del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, ajudes i col·laboracions d'altres ens, institucions, empreses i fundacions.

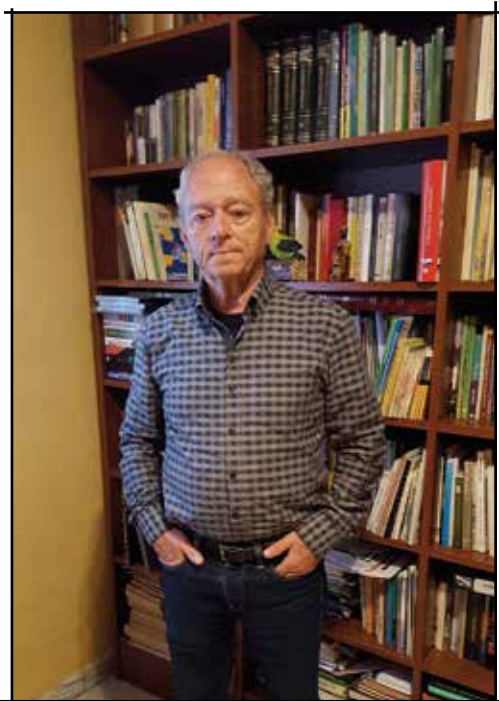
POBLAT MEDIEVAL DE SANTPEDOR - EL PLAIA

Parlem amb ...

Ricard Gomis Preñanosa

Per Maria Costa

Ricard Gomis va ser escolà de petit i durant gairebé dues dècades va anar a ajudar la seva família en les feines del camp a Sant Llorenç de Morunys. El 1954 va formar part de la fundació del Centre Excursionista de Sant Vicenç de Castellet de la mà de Josep Rovira juntament amb una trentena de fundadors. Després de més de 60 anys vinculat a l'entitat, ara n'és el vocal encarregat de l'àrea d'arxiu, biblioteca i museu. Cada dijous es troben amb els companys de la secció de veterans per fer una sortida. El vincle de Gomis amb Vallhonesta també ha estat molt important ja que col·labora amb totes les activitats que s'hi organitzen.

Vostè va estar des de la fundació de l'entitat del Centre Excursionista de Sant Vicenç de Castellet, expliqui'ns com van ser els inicis?

El Centre Excursionista de Sant Vicenç de Castellet va néixer el 1954, un moment complicat per l'assentament d'entitats com la nostra que tenia la clara intenció de divulgar l'amor pel muntanyisme, la natura, la cultura i les tradicions catalanes. Alguns de nosaltres érem molt joves i va ser molt important el paper dels pares de l'excursionisme i de Josep Rovira que va voler involucrar-nos en la fundació de l'entitat, perquè ens la sentíem com a nostra i no deixéssim enrere la nostra afició. El principi ens vam dedicar principalment al muntanyisme (encara no li dèiem senderisme) i a treballar de valent amb l'espeleologia. Amb als anys vam anar introduint altres disciplines com l'escalada o l'esquí. En les primeres sortides d'esquí havíem de portar els esquís a l'esquena des de baix a Olvan fins a dalt als Rasos de Peguera. Un cop allà, dormir, fer quatre esquíades i tornar cap a casa. Eren moments difícils perquè no hi havia les carreteres que hi ha ara i les comunicacions eren força complicades.

En quin moment es decideix obrir l'entitat a noves cares i com ho va fer?

Va ser cap als anys 80 quan es va decidir obrir l'entitat a més gent, sobretot joves. Per això es va crear la secció infantil i juvenil de la qual en vaig ser monitor. Es feien diferents activitats dirigides als més joves com els campaments, que degut a la gran afluència de participants es van acabar organitzant en albergs. En cada campament, els ensenyàvem diferents aspectes: el muntanyisme, l'obertura social, iniciar-los en el què anomenàvem *les descobertes*. Molts d'aquests nens i joves després es quedaven com

a muntanyencs i escaladors. Al voltant d'un centenar de nens i joves han passat per aquesta secció infantil i juvenil. Aquesta secció ja no existeix actualment.

Hem parlat dels inicis de l'entitat i com ho va viure, però parli'ns sobre quin paper té actualment en l'entitat?

Des de la fundació de l'entitat que hi estic vinculat i hi he realitzat diverses tasques. Fins ara n'era secretari i des de l'entrada de la Junta nova sóc vocal d'arxiu, biblioteca i museu dins del Consell Directiu. A més, hem fet una secció de veterans que des que ens vam jubilar (jo fa 13 anys) fem una sortida cada dijous. Són sortides de tot un dia a fora. Des de fa uns 15 anys, hem realitzat unes 1.000 sortides. El passat mes d'octubre ens van donar un trofeu en la nit de l'esportista de Sant Vicenç de Castellet.

Vam oferir al nou president de l'entitat Pere Jordi Molinos i al Consell Directiu tot el material que tenim per fer un museu i fer-lo el més potent possible. De fet, tots els presidents que ha tingut l'entitat han volgut materialitzar la idea de la creació d'un museu però sembla que ara està començant més seriosament. Ara s'ha creat en una part del Centre actual on hi ha documentades unes 5.000-6.000 peces entre fòssils, minerals, antiguitats, arxius... a banda de material de particulars que afegiria unes 5.000 peces més. La idea és parlar amb

l'Ajuntament per buscar un nou espai de cara al futur.

Com veu el futur del Centre Excursionista de Sant Vicenç de Castellet?

Hi ha moltes idees i projectes sobre la taula a banda de la creació i l'acondicionament del museu. Aquesta nova directiva ha creat una nova secció anomenada *Petites passes* que té l'objectiu de vincular tota la família amb el món excursionista ja que la idea és que hi participin els pares amb els seus fills. És una sortida mensual. D'aquesta manera es vol assegurar un futur i és una manera de projectar de l'entitat.

Quan l'entitat va començar a tenir interès pel patrimoni local? Com es va realitzar la restauració de Vallhonesta?

La veritat és que des del primer moment, l'associació ha tingut la inquietud de cuidar, preservar i restaurar el nostre patrimoni. En aquest sentit, el rector Mossèn Joan Orriols ens va inculcar que s'havia de potenciar la restauració de Vallhonesta. Va fer una petita recaptació i va quedar mig aturat fins que de la mà de Josep Vilaseca es va formar una comissió, abans de la fundació del Centre, que va començar a fer algunes visites. Amb l'inici del Centre s'hi va incloure la Comissió. A partir d'aquí es va formar un grup promotor de les primeres restauracions. Es van fer dues fites principals. La més important va ser la primera ja que el campanar estava a punt de caure. Als anys 50 vam restaurar el campanar, la teulada i vam tancar l'entrada principal i vam obrir l'entrada primitiva de ponent per evitar que l'entrada principal caigués pel pes del campanar. Aquesta restauració es va poder fer gràcies a la recaptació entre els veïns, el Centre i algunes persones del poble. Va ser suficient per fer tot això.

Als anys 80, es va fer la segona fita ja de forma oficial i amb la col·laboració de la Generalitat.

Hi havia una *comissió de l'entitat* i una *comissió del veïnat* recolzats pels paletes, per l'arquitecte del Cogulló de Sallent i un arquitecte.

Quines són les últimes accions que s'han fet a Vallhonesta? I, queda alguna cosa per fer-hi?

Es va entrar a dins el sarcòfag que estava a l'exterior de l'ermita i a l'abril de 2016 es va empedrar tot l'entorn per evitar que les aigües no malmessin les parets de l'edifici.

Quedaria per fer la volta de l'església, arreglar alguna esquerra dels exteriors, decidir si es deixa el terra amb rajola antiga o amb llosa. També hi ha unes pintures bastant interessants a l'absis de l'església. Tot això ha quedat aturat.

Expliqui'ns una mica l'origen de l'Aplec del Panellet de Sant Pere de Vallhonesta i com ha evolucionat amb els anys?

Antigament, el Bisbat de Vic donava el panellet a Sant Jaume de Vallhonesta, més tard St. Jaume i el Bisbat no es van entendre per les menses (ajudes i col·laboracions amb el Bisbat) i el Bisbat va decidir donar-lo a Sant Pere. Fa més de 300 anys que es celebra a Sant Pere. El panellet era l'amoïna pels pobres i es va formar com una tradició. Amb la guerra es va aturar i va ser el 1954 quan ho vam tornar a engegar

nosaltres i des de llavors no s'ha interromput. Vam començar amb unes 280 persones i la missa va ser oficiada pel Mossèn Josep Rovira Tenes. Amb els anys s'ha format una celebració que inclou sardanes, la missa per donar el panellet...s'havien fet carreres, salts, gimcana i jocs per nens com trencar l'olla.

Quin vincle han tingut les dues entitats Centre Excursionista de Sant Vicenç de Castellet i els Amics de l'Art Romànic del Bages?

Sempre hi ha hagut una molt bona relació i hem col·laborat en diverses ocasions en temes relacionats amb l'arxiu. Pel que fa a sortides, n'hem fet un parell de conjuntes.

Tenen calculat quanta gent passa per Vallhonesta a través de les diferents activitats que es realitzen a Vallhonesta?

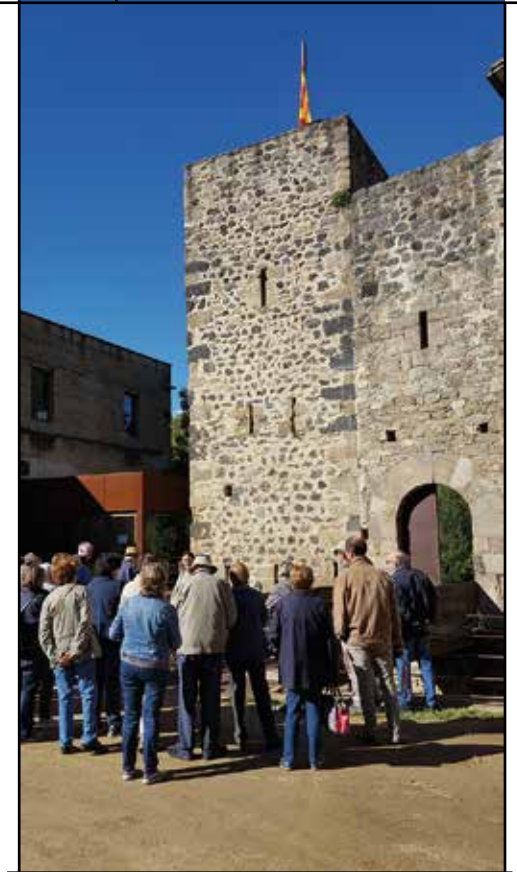
Sí, més o menys tenim calculat que l'any passat van passar una mica més de 8.000 persones per Vallhonesta amb les diferents activitats. A Vallhonesta s'organitzen al voltant de sis activitats: el **Panellet** l'1 de maig; la **Castanyada** per Tots Sants; des de 1954, una setmana abans de Nadal, **col·loquem un pessebre** a dalt a Vallhonesta, s'hi dorm amb bivac i l'endemà es fa un esmorzar col·lectiu; la **Festa de l'Arbre Popular** al mes de març amb la finalitat de repoblar el que va quedar destruït amb els incendis dels anys 1982, 1985 i 1986; el **Concert de Música tradicional** catalana una setmana després de l'Aplec del Panellet; s'organitzen **tres Marxes Populars** (Marxa Popular a peu i en BTT, la Marxa d'hivern i la Marxa nocturna d'estiu, a banda d'altres curses que organitza al poble).

Sortida a Sant Joan de les Fonts

18.09.16

Fotografies: Francesc Gasol,
Jordi Maymo i Antoni Figuera

Sortida a Sant Joan de les Fonts. 18.09.16

**Conferència Meritxell Cano
" Josep Bardolet, agent
intermediari dins el comerç
d'antiguitats a Catalunya"**

08.10.16

Francesc Gasol i Pujol

FOTOS D'ACTIVITATS DELS AARB

Sortida a Fonollosa i Camps i Conferència Goretti Vila

18.12.2016

Francesc Gasol i Pujol

FOTOS D'ACTIVITATS DELS AARB

Sortida a Fonollosa i Camps i Conferència Goretti Vila. 18.12.2016

Sortida - Diumenge 18 de setembre

SANT JOAN LES FONTS I BEUDA (LA GARROTXA)

Sortida
Plaça Infants de Manresa a les 8.00 h.

Visites guiades
Matí a Sant Joan les Fonts:
Castell Torre de Juvinyà, Pont Medieval, Monestir romànic de Sant Joan les Fonts.
Visita a l'església romànica de Sant Feliu de Beuda.
Dinar en un restaurant de la zona.
Tarda: visites guiades al monestir del Sant Sepulcre de Palera i a l'església romànica de Sant Pere de Lligordà.

Conferència - Dissabte 8 d'octubre

CONFERÈNCIA "Josep Bardolet, agent intermediari dins el comerç d'antiguitats a Catalunya"

Dia i hora:
Dissabte 8 d'Octubre a les 19 h.

Lloc:
A la sala d'actes de la biblioteca del Casino

A càrrec de:
Meritxell Cano Ció

Matinal - Diumenge 18 de desembre

Fonollosa i Camps

Sortida:
Plaça Infants de Manresa a les 8.30 h. 9.30h.

Tradicional Esmorzar de Nadal al Restaurant Can Calet de Fonollosa. 11 h. a l'Ajuntament de Fonollosa, xerrada explicativa de les excavacions i troballes efectuades a l'entorn de l'església parroquial de Camps a càrrec de l'arqueòloga Goretti Vila, amb posterior anada a Camps a veure l'estat de les obres.

Podeu consultar tots els butlletins a la nostra pàgina web
www.aarb.cat

Curs de cultura medieval - Novembre

CURS DE CULTURA MEDIEVAL 2016: CORONA D'ARAGÓ

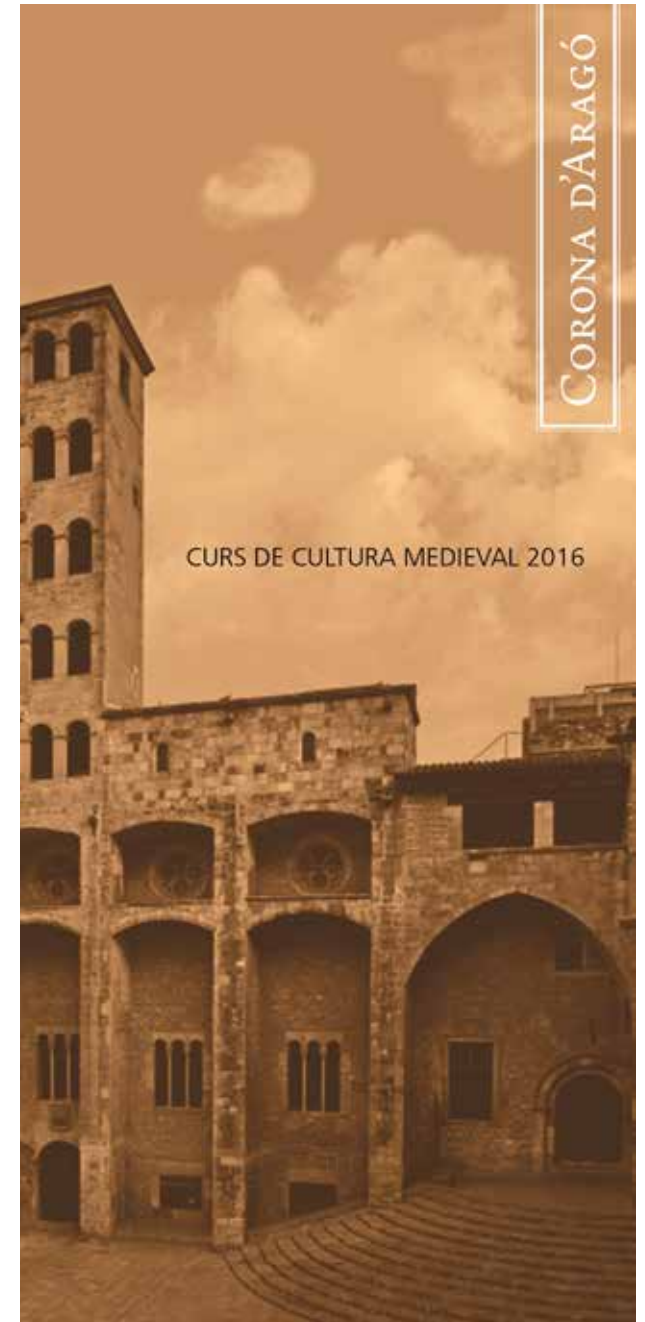
Divendres dia 4-11-2016:
Conferència a càrrec d'en Marc Torras i Serra. Llicenciat en Història medieval. Arxiver de l'Arxiu Històric de Manresa. *"L'organització política de la Corona d'Aragó"*.

Divendres dia 11-11-2016:
Conferència a càrrec de Núria Téllez i Rodero. Llicenciada en Història de l'Art i arxiviera. *"Els monestirs jerònims a la Corona d'Aragó: l'agermanament monacal al gòtic"*.

Divendres 18-11-2016:
Conferència a càrrec de la Dra. Francesca Español i Bertran. Professora titular de la Universitat de Barcelona, especialitzada en art medieval. *"Els segles del Gòtic a Catalunya: escenaris i promotors"*.

Totes les conferències seran a les 20 h. al Centre Cultural de la Biblioteca del Casino de Manresa. Curs gratuït. No cal fer inscripció prèvia.

Diumenge dia 27-11-2016:
SORTIDA DE TOT EL DIA A BARCELONA
Sortida: Plaça Infants de Manresa a les 8.00 h.
Matí: Visita guiada a la secció d'art gòtic del MNAC de Barcelona, a càrrec de la Dra. Francesca Español.
Dinar en un restaurant de la zona.
Tarda: Visita al Museu Marítim de les Drasanes de Barcelona

*Els Amics de l'Art
Romànic del Bages
tenim Facebook.*

*Busca'ns
i fes-te'n amic
(posar-hi el m'agrada)*

*Podeu consultar tots els butlletins
a la nostra pàgina web*

www.aarb.cat

FRAMUN
I M A T G E

Servei global en tots els productes,
materials i equips necessaris per a
l'oficina i l'empresa

Segell · Retolació · Marcatge i identificació · Gravat

www.printdossier.com

Grifell Pons
alumínis · accessoris · maquinària

Tel. 93 876 11 51
www.grifellpons.com
info@grifellpons.com

BORN, 6 - 08241 - MANRESA - 93 872 48 88
manresa@viatgesmasanes.com
www.viatgesmasanes.com

